

Бадаква Поліна Ігорівна

здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

спеціальність 024 Хореографія кафедри режисури та хореографії

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

butterpolly@gmail.com

ОБРАЗ ІНДІЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА ФІЛОСОФІЇ МОВОЮ ТАНЦЮ

Індійський танець відомий як один із найстарших та найстаріших. Ця традиція сягає своїм коріння у давнину і є описаною та систематизованою у санскритських текстах II століття нашої доби. Поєднуючи у собі стародавній класичний танець, релігійний (храмовий) та сучасні стилі, індійський танець розвивався та відображав культуру та зміни Індії. Так, наприклад, жінки Девадасі присвячували своє життя танцю як священному ритуалу у храмі. Роксана Гапта (Roxanne Kamayani Gupta) описує у своїй книзі йогу індійського класичного танцю як шлях та дисципліну, що приведе до духовного звільнення. Вона вказує, що індійський класичний танець дуже схожий на йогу адже вимагає вибудови рівноваги між психологічний, фізичний та духовним рівнями для досягнення найвищої цілі [12, 2]. Думка про йогічний аспект традиційного індійського танцю висвітлена і у роботі Н. А. Пилипенко-Фріцак та Гавісіддаппа Карібасамма Гаанапті. Так, виділяючи три етапи розвитку традиційного індійського танцю: давній, середній та новий, автори відносять до давнього безпосереднє зародження танцю, до середнього – перенесення танцю до стін храму через неприйняття європейцями індійського танцю, а до нового – поновлення розвитку танцювального мистецтва [4, 49].

Історію про храмових танцівниць має у собі відома вистава світового класичного балету – «Баядерка», дія котрої розвивається у Індії та розказує про кохання храмової танцівниці баядерки Нікії та кшатрія Солора [6]. Важливо

зазначити, що вистава будучі зразком балетної класики, лише віддалено передає образ індійської культури і зовсім не спирається на традиційний індійський танець, хоча окремі окраси передані через стилізацію костюмів та образні танці. Танець Божка або Золотого ідола певно найбільше передає індійську традицію, візуально нагадуючи пози із індійських гравюр [7].

Індійська культура має і божественних танцівниць – апсари є небесними танцівницями та дружинами гандхарвів, котрі є вправними воїнами та співаками та музикантами.

Рухи, пози, жести та міміка індійського танцю наповнені філософією та виконуються із символічним значенням. Вони включають всі настрої – дев'ять рас: радість, співчуття, відвага, гнів, відраза, страх, сум, подив та спокій [1]. Позиції положення кисті та пальців називаються мудри і не тільки несуть яскраву ілюстрацію історії, що розказується танцем, але також мають сакральний сенс [2]. Розглядаючи пози традиційного індійського танцю можемо провести паралелі із класичним балетом сьогодення. Основною і принциповою схожістю є виворітні положення ніг. У індійському танці часто зустрічається четверта балетна позиція ніг та широко розповсюджені *plié*. Схожим є також підтягнуте та рівне положення корпусу з добре опущеними плечами. Поза «танцюючий Шива» є схожою на положення *tirebouchon* [9], а також використовуються рухи та пози подібні до балетних *battement retire*, *attitude*, стрибків та обертів [11].

Цікаво, що танець модерн, що є вихідцем з класичного танцю і почав своє існування як антагоніст другого, також формується під впливом філософії та вибудовує зв'язок між формою танцю та внутрішнім станом танцівника [5].

Моріс Бежар – видатний хореограф ХХ століття – цікавився та вивчав індійську культуру [3]. Свій балет «*Bhakti*» він створив на традиційну індійську музику та спираючись на індійські писання [8], де мовою танцю розказується історія трьох божественних пар: Рами та Сіти, Крішни та Радхи, Шиви та

Шакті. Балет «Bhakti» висвітлює одне з головних понять індуської філософії: шлях до розвитку є спілкування людини з божественним, знаходження божественного у собі через стрижень любові. Тобто це сердечне любовне відношення яке вміщає відданість і елементи слідування, що має емоційне, глибоке та чуттєве забарвлення. Балет передає історію та філософію у цьому спрямуванні.

Перша частина – Рама та Сіта це образи з епосу «Рамаяна», де головними діючими особами є божественні персони Рама та Сіта, які втілися на землі для виконання задачі ідеальності життя людини і щоб показати людині унеможливлення деяких елементів. Ця історія – епос Рамаяна є трагічний, тому що такою і є лінія людської думки бути ідеальною у всіх спрямуваннях. Різновекторне спрямування людського життя унеможлиблює одну ідеальність при вибудовування іншої, тому у епосі Рамаяна весь час трапляються втрати шляху і коханих одне одного. У балетній парі ми бачимо глибоку виразність, емоційність та трагізм.

Друга лінія – Шиви та Шакті, вважається, що це частинка персоналізованої трійці, де Шива це один з трійці, що є трансформуючою та перетворюючою енергією через руйнування і перебудову. Шакті – не тільки ім'я його жіночої половини, а й позначення енергії, котра необхідна для будь-яких дій. Малюнок їх танцю вибудовується чітко відчутним та позначеним ритмом, ритмічність та активність цієї пари дуже відрізняється від першої частини.

Третя частина: Крішна – історія втілення верховної божественності у проявленому житті. Рухи та малюнок передають всю повноту та емоційність смаку життя, тут менше трагізму, а більше радості та краси виражених балетними рухами.

Сьогодні цікавість хореографів до столітньої індійської культури не вгасає. Натхнення черпається, як у ведичній філософії, так само і у багатій лексиці традиційного танцю, котра зачаровує своєю пластичністю. Цікавими

також є хореографічні роботи сучасних представників індійського танцю, у котрих традиційні балетні варіації виконуються засобами індійського танцю повністю зберігаючи малюнок танцю та музичні акценти. Це свідчить не тільки про взаємоцікавість, а і про спорідненість двох танцювальних культур. Глибоке та символічне індійське мистецтво триєдно поєднує у собі тіло, розум та дух. Індійський танець здатен не тільки точно розказати історію через пози, жести, міміку, а також несе у собі інструменти медитації та філософії гармонії - досягнення балансу між матеріальним та духовним.

Список використаних джерел

1. Бірюза Інна / Мистелький калейдоскоп / 10 клас. урок 42. Індійський танець URL: <https://www.youtube.com/watch?v=skZwPbXTP7I>
2. Кузюк Д. Ю., Захарченко М. В. Танець в житті та традиціях індусів. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2021» : XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих учених . 2021. С. 63–65.*
3. Нікітенко П. І. Дифузія виразних засобів у балетах європейських та східних майстрів танцю . *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених, 20–21 квітня 2017 р. Харків : ХДАК, 2017. С. 159–161. URL: https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/01/Dyffuzyia_v-razyteln-kh_sredstv_v_baletakh_evropeyskykh_y_vostochn-kh.pdf*
4. Пилипенко-Фріцак Н. А., Гавісіддаппа К. Г. Традиційний індійський танець як форма міжкультурної комунікації. *Наукова спільнота студентів XXI століття : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної студентської онлайн-конференції. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 48–51.*
5. Плахотнюк О. А. Стилi і напрямки сучасного хореографічного мистецтва. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія*

мистецтвознавство. Харків : 2007. Вип. № 1. Т. X. С. 32–36.

URL: Plakhotniuk-O.-Styli-i-napriamky-suchasnoho-khoreohrafichnoho-mystetstva

6. Репертуар / балет «Баядерка» / Київська національна опера. URL: <https://opera.com.ua/performance/bayaderka-0>

7. Репертуар / балет «Баядерка» / Львівська національна опера URL: <https://opera.lviv.ua/shows/bayaderka/>

8. Репертуар / Maurice Bejart Bhakti III. URL: <https://www.bejart.ch/en/ballet/bhakti-iii/>

9. Рехліцька А. Є., Білоусенко І. В. Рухи класичного танцю у схемах : навч.-метод. посібн. для студ. вищ. навч. закл. спец-ті "Хореографія". Херсон: ХДУ, 2014. 72 с.

10. Цап'як М. Й. Образ Шиви у техніці індійського танцю *République française Tendances scientifiques de la recherche fondamentale et appliquée* 30 octobre 2020. *Strasbourg*, Vol. 3. С. 105–106.

11. Шариков Д. І. Балетний понятійно-категоріальний апарат хореографічної культури URL: <https://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/218/348>

12. Roxanne Kamayani Gupta. *Yoga Of Classical Dance: The Yogini's Mirror*. Inner Traditions International. 2000. 216 с.

Безпаленко Юлія Василівна

Аспірант/асистент кафедри режисури та хореографії
Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна

Yuliya.Bezpalenko@lnu.edu.ua